

FMTS nya fana spikas på Armémuseum 2018-01-19

FMTS nya fana 2017

Heraldiskt vapen för FMTS

Blasonering: I fält av purpur ett stolpvis ställt svärd, allt av guld. Skölden krönt med kunglig krona och omgiven av en öppen lagerkrans i guld.

Försvarmaktens tekniska skola, FMTS

Skolan utbildar teknisk personal till totalförsvaret, ansvarar för funktionsutveckling av den tekniska tjänsten och producerar krigsförbandet 1. Tekniska bataljonen.

Inför försvarsbeslutet 2004 ansåg regeringen att Försvarmaktens utbildningssystem var både orationellt och kostnadsdrivande, då utbildning i teknisk tjänst genomfördes vid Försvarmaktens Halmstadsskolor (FMHS) i Halmstad, Arméns tekniska skola (ATS) i Östersund och vid Örlogsskolorna (ÖS) i Karlskrona och Haninge/Berga. Därför ansåg regeringen att all teknisk utbildning skulle samlas till en ny skola, från 2005-01-01. FMTS lokaliserades till Halmstads garnison.

FMTS lyder under PRODFLOG och består av stabsenhet, utbildningsenhet, funktionsutvecklingsenhet, samt producerar krigsförbandet 1. Tekniska bataljonen.

Utbildningsenheten utvecklar, planerar, genomför och utvärderar utbildning i teknik och teknisk tjänst inom såväl grundläggande som materiel-specifik utbildning till hela Försvarmakten.

Funktionsutvecklingsenheten är en utvecklingsaktör för teknisk tjänst och är därmed även den organisation som utgör kompetenscentrum för den tekniska tjänsten i Försvarmakten.

1. Tekniska bataljonen tillgodoser såväl brigadernas som den operativa nivåns behov av teknisk tjänst.

Bataljonen är idag etablerad i Halmstad, Boden, Skövde, Kungsängen, Revingshed och Eksjö.

Den nya fanan

FMTS har hittills fört en tretungad svensk fana men har genom HKV beslut 2014-11-14 (med beteckning FM2014:9722:1) fått en ny, egen fana grundat på det *heraldiska vapnet* för FMTS.

Blasoneringen (den heraldiska beskrivningen i ord) av vapnet är:

”I fält av purpur ett stolpvis ställt svärd lagt över ett kugghjul, allt av guld. Skölden krönt med kunglig krona och omgiven av en öppen lagerkrans av guld”.

Blasoneringens (heraldiska) färg ”purpur” kan avseende denna fana uttryckas som ”lila”.

Fanans utformning grundas på grundas på det heraldiska vapnet. Den är, som framgår av bilderna på föregående sida, ingen *exakt* kopia av det heraldiska vapnet utan en *konstnärlig tolkning*, som successivt växer fram i samverkan och dialog mellan Försvarsmaktens högkvarter, förbandet, Försvarets traditionsnämnd och konstnären.

När en ny fana behöver tillverkas för att ersätta den gamla, exempelvis p.g.a. förslitning, så är alltid strävan att den nya inte ska vara en kopia av den föregående utan konstnärligt uttrycka en ny tolkning, som även kan spegla den aktuella tidsandan.

Bruket att föra fälttecken är av gammalt datum

Fälttecknens uppgift var att visa var ett visst förband befann sig under strid. Vid infanteriets enhet, fänikan, fördes fälttecken med samma benämning, medan fälttecknet för kavalleriets enheter benämndes fana. Under 1600-talet förminskades dukarna och fick i allt väsentligt det utseende de har idag. De kom vid infanteriet att benämnas fana och vid kavalleriet standar. Dragonerna, som ursprungligen var infanteri som förflyttades uppsatt men stred till fots, förde tvätungade dukar som benämndes dragonfana eller dragonstandar. Den förra beteckningen kom att fastställas i Sverige. Fälttecknen har (dock först från 1844) i en del fall försetts med namn på de fältslag som det militära förbandet med framgång deltagit i.

Soldaterna var med faneden knutna till sitt fälttecken. Om detta förlorades till fienden kunde kompaniets lojalitet ifrågasättas. Fälttecknen överlämnades under ceremoniella former till förbandet, varvid faneden svors.

Fanor och standar har ofta förvarats i kyrkor när de inte var i användning vid truppförbanden. Under indelningsverkets dagar då utbildning och övningar förekom vid olika övningsplatser kunde fanan förvaras vid lägervakten. Efter kasereringen, dvs. då förbanden flyttade in i kaserner, har den vanligaste förvaringsplatsen varit förbands- eller skolchefens (motsv.) tjänsterum.

Bakgrund till spikningen av fälttecken

På 1500- och 1600-talen hade varje kompani eller skvadron sin egen fana eller standar, som levererades till förbandet. Varje soldat i kompaniet/skvadronen slog sedan i en egen spik för att fästa fanduken vid stängen. På så sätt hade alla förbundet sig rent fysiskt att följa sitt fälttecken i döden. Denna sed försvann gradvis i Sverige under 1700-talet.

På 1600-talet levererades fanduken till förbandet, där chefen på plats under högtidliga former spikade på duken på fanstången.

Traditionen återupptogs dock i senare tid (2007) när kommandotecknet var klart för den operative chefen inom EU (då denne var svensk officer). Ceremonin blev så uppskattad, att spikning av fälttecken därefter blev en tradition *före* det högtidliga överlämnandet på förbandet. Ceremonin genomförs normalt på Armémuseum, men kan äga rum på andra ställen om det är mera praktiskt. Om den sker på Armémuseum inleds eller avslutas ceremonin normalt med en kort visning av Armémuseums imponerande trofésamling. Förbandet representeras av förbandschef och närmast underlydande närvarande, normalt c:a 10-12 personer.

Vid spikningen ligger fälttecknet utbredd på ett bord. De korta mässingsspikar (tännlikor), som fäster fanan/flaggan/standaret vid stängen, är då del halvt islagna. Platsvärden bjuder på förfriskningar, tal hålls av mottagande förbandschef samt av representanter för tillverkaren (som regel Armémuseum och Handarbetets Vänner) och Försvarets traditionsnämnd. Därefter går förbandsrepresentanterna fram och slår i var sin tännlika.

Musikensemble eller signalgivare kan med fördel medverka för samlingsmusik och signaler (t.ex. lystringssignal och förbandets egen signal) under själva spikandet.

Förbandet brukar ha med sig införeträdare och fotograf och dokumentera det hela, bl.a. på sin hemsida och i bästa fall även få lokalmedia att uppmärksamma det.

Hittills (t.o.m. 2017) har följande förband spikat sina fälttecken på Armémuseum:

Trängregementet 2007, Nordic Battle Group (NBG) och Helikopterflottiljen 2008, Ledningsregementet, Sjöstridsskolan (SSS), Försvarmaktens HR Centrum (FM HR C), FMTM och UndSäkC 2009, P 7 2011, Särskilda operationsgruppen (SOG) 2012, Livgardets standar 2013, F 21, Specialförbandsledningen och FMLOG 2014, Markstridsskolan (MSS) och Amf 1 2015, Livgardets fana och UndSäkC 2016 samt (nu senast) SWEDEC 2017.

Fana, flagga och standar– begrepp och kort historik

Fälttecken är samlingsbenämningen på ett officiellt tecken, som i ceremoniella sammanhang förs på stång till fot, till häst eller på/i fordon framför ett förband. Fälttecken indelas i fanor, standar, dragonfanor, tretungad svensk fana och tretungad svensk flagga (inom flottan benämns tretungad svensk fana för flagga) samt kommandotecken. Fanduken liksom den tretungade flaggan tillverkas av ett lager natursiden medan standarduk och duk till dragonfana tillverkas av två lager natursiden.

Fälttecknet är förbandets (organisationsenhetens) främsta symbol och ett tecken på sambandet mellan olika generationer vid förbandet samt ska påminna om sambandet mellan förband och bygd och minnet av tidigare fältslag. Försvarmaktens förband tilldelas nytt fälttecken när de t ex har ny- eller omorganiserats eller när det gamla fälttecknet blivit utslitet.

Nytt fälttecken överlämnas av H.M. Konungen eller på dennes uppdrag av annan kunglig person med genomförd militär utbildning. Om detta inte är möjligt kan fälttecknet överlämnas av överbefälhavaren eller av den general eller flaggman som denne utser.

När det nya fälttecknet levererats till Armémuseum, och innan den högtidliga överlämnningen, sker från 2007 en *spikningsceremoni på Armémuseum*.

Begreppet fana och flagga kan förväxlas. En flagga hissas och halas ner på en (fast och monterad) flaggstång medan en fana/standar/kommandotecken är permanent fäst vid en stång

(fanstång), som bärs och förs av en fanförare. Inom flottan benämns, som nämnts ovan, fanan för flagga.

Den tretungade flaggan används (hissas) som örlogsflagga av Försvarmakten på eller i anslutning till Försvarmaktens byggnader samt, enligt föreskrift som regeringen bestämmer, av andra myndigheter som bedriver militär verksamhet eller har militär anknytning, såsom Försvarets materielverk (FMV), Försvarets radioanstalt (FRA) och Statens försvarshistoriska museer (SFHM). Marinens fartyg och båtar för örlogsflagga. När en sådan flagga är befälstecken, markeras detta genom en särskild beteckning i övre inre fältet.

Kungliga slotten flaggar med *kunglig flagga*, vilken är en tretungad flagga försedd med stora eller lilla riksvapnet i det gula korsets mitt.

Svensk tretungad *fana* att föras i ceremoniella sammanhang används normalt oftast av enheter, som inte har specifik knytning till försvarsgren/motsv.

Därför förs den t.ex. vid Försvarmaktens logistik (FMLOG), vissa centrum och skolor, krigsförband vid insats utom riket, hemvärnsförband (om de inte för f.d. landskapsregementes fana som bataljonsfana) och högvakterna vid Stockholms och Drottningholms slott samt (benämnd som flagga) vid flottans förband, sjöstridsskolan och marina krigsförband vid insats utanför riket.

Trenden är att enheter i stället önskar få en fana grundad på det heraldiska vapnet för sitt förband/enhet.

Framtagande av fälttecken och tillverkningsteknik

Statens försvarshistoriska museer (SFHM) genomför på uppdrag av Högkvarteret anskaffning av Försvarmaktens fälttecken med Armémuseum som leverantör. Framtagandet av modellritning sker i det sammanhanget i samråd med Statsheraldikern, Försvarets traditionsnämnd och berörd organisationsenhet och fastställs av Högkvarteret.

Huvuddelen av fälttecknen broderas normalt för hand medan den tretungade fanan eller flaggan sys på maskin. Numera används Handarbetets Vänner som underleverantör för broderade fälttecken och Flaggfabriken i Åkersberga för maskinsömnad. Materialet är fansiden av hög kvalitet.

Vid sidan om ordinarie fälttecken framställs som regel ersättningsfälttecken, även kallade allvädersfälttecken. De framställs i enklare utförande och brukas vid dåligt väder (regn och stark blåst). De ordinarie (och mera dyrbara) fälttecknen ska alltså brukas med omdöme för att undvika onödig förslitning.

Olika tillverkningsteknik har använts genom tiderna. Under 1600-talet var det vanligast med målade motiv på fanorna men från 1730-talet har brodering varit förhärskande med ett kort avbrott under Oscar II:s regering. I dag är de ofta utförda i en kombination av intarsia och broderi (se följande produktionsrapport).

Kommandotecken

Befälstecken för identifiering av en viss härförare har gamla anor och fanns i Sverige redan på medeltiden. Ännu Gustav II Adolf förde ett särskilt fältbanér. I Sverige återupptogs användning av befälstecken inom armén under 1900- talet i form av kommandoflaggor.

Numera förs kommandotecken av överbefälhavaren, chefen för operativa insatsledningen, cheferna för armé, marin och flygtaktiska staberna samt av chefen för stridsgrupp uppsatt som EU:s snabbinsatsstyrka. Särskilt tecken förs av försvarsministern (endast ombord på örlogsfartyg). Inom armén återskapades kommandoflaggor/kommandotecken omkring sekelskiftet 1900. Kommandotecken är personliga och kan inte användas av tjänsteförrättande eller ersättande chefen. De ska vid ny befattningshavares tillträde personligen överlämnas till denne av företrädaren.

Beskrivning, förande och hanterande av fälttecken (länkar)

Fälttecknen beskrivs, förs, hanteras och förvaras enligt Försvarsmaktens ceremonibestämmelser:

Del 1 (Stats- och förbandsceremonier): <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/reglementen/r-parad-1-2017.pdf>

Del 2 (Flaggor, fälttecken, heraldik): <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/reglementen/r-parad-2-2017.pdf>

Där finns också bestämmelser för högtidligt överlämnande av ett nytt fälttecken.

Se även i sammanhanget Försvarets traditionsnämnds publikationer i Statens Försvarshistoriska museers hemsida www.sfhm.se/forsvarets-traditionsnamnd

Produktionsrapport och bilder från tillverkningen av FMTS nya fana, utförd under 2017 av Handarbetets Vänner Ateljé (underleverantör till Armémuseum)

Konstbrodöser

De som huvudsakligen broderat är Viola Edin, Anna Eriksson och Jenny Hillevi Larsson.

Även Kyoko Nakahara och Emma Holmgren har broderat.

Bottentyget är handfärgat på Handarbetets Vänners ateljé av Gun Aschan.

Teknik och utförande

Bottentyget är en handfärgad sidenkypert och broderitråden är av silke. Fanan består av ett enda tyglager. Det lila och gula sidenet är sammanfogat med intarsiateknik. Plattsömmar döljer sammanfogningarna och gör fanans åt- och frånsida liksidiga.

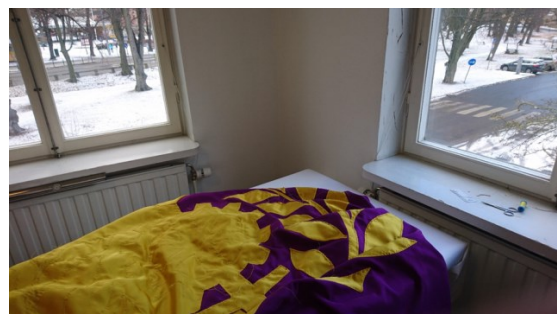
Bären i lagerkransen är helt sydda i schattersöm, och består enbart av stygn.

Fanan är handfärdad och har förstärkningar i över- och nederkant mot stången och är märkt med symbolen för HV ateljé, brodösernas initialer samt årtal. Arbetstiden för tillverkningen av fanan är ca 1786 timmar och utfördes mellan januari 2017 och december 2017.

Konstnär är Henrik Dahlström, heraldisk konstnär och grafisk designer hos statsheraldikern vid Riksarkivet. Statens heraldiska verksamhet inordnades 1953 som en avdelning inom Riksarkivet, där frågor om vapenutformning, flaggor och emblem m.m. hanteras. Statsheraldikern ingår även i Försvarets traditionsnämnd.

Bilder från tillverkningen av FMTS nya fana Handarbetets Vänners ateljé

Viola träcklar ihop tyglagren i mönsterformerna under intarsiaarbetet.

Viola klipper bort det gula tyget i mönsterformerna och viker fällarna som sedan ska broderas över med plattsöm. Del för del växer fanan sakta fram.

Viola och Anna broderar plattsömmar på lagerkransen. För att åt och frånsida på fanan ska bli lika måste alla skarvar planeras noga.

Viola fäster där hon sedan ska fortsätta sy plattsömmar så att det inte syns på fanans åt eller från sida. Del för del växer fanan sakta fram.

Fanan är urtagen ur bågen för att fästa de sista trådarna och göra en översyn. Anna Eriksson klipper bort banden som varit fästa i broderibågen.

Fanan våtspänns för att bli slät och här har halva sprayats med vatten.

Jenny fotograferar när fanan har torkat efter våtspänning

Fanans broderier är klara och Anna och Viola fällar kanten

Här följer några bilder från tidigare fanspikningar:

F 21 fanspikning 2014:

Amfibieregementets fanspikning 2015:

C Amf 1 spikar i en tännlika

Samtliga deltagare ur Amf 1

Fanfarer blåses

Livgardets fanspikning 2016:

UndSäkC fanspikning 2016:

SWEDDEC fanspikning 2017:

Fanan spikas

Spikningen är klar

Avslutningsvis spelas förbandets igenkänningssignal